

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Դ. — ՇՐՋԱՆ ԺՁ. 1883 ՏԱՐԻ ԺՁ. ԱՊՐԷԼ 30

ՄԱՐԴԻՍ ԻՐ ԵՒ ՈՐԻՇՆԵՐԻ ՈՒՆԵՅԱԾ ԱՐԺԱՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Աշխարհիս խնայողութիւնը այդ խարոյ մի երեւոյթ է. եթէ որ Գրիստոս չէ այդ խնայողութեան հիմն. այդպիսի խնայողութիւնը մարդիս հոգարտութեան կտանի եւ յանգանքի ճանապարհն զէպ ի մեր անկումն: Միայն նրկնային խնայողութիւնը մարդը է ու անարատ, խաղաղութիւն սիրող, քաղցր, ներողամտ, կուտակցութիւններից հեռու. մեր սիրտը սուրբ դաստիարակութիւնով է կրթում ու նորա՝ մեզ համար բերած պտուղը՝ յաւիտեական կեանքն է: Աստուծոյ համար ամենայն ջանք արան—որովհետեւ առանց ջանքի չկրնի,— միայն այդ անանցանկի լուսին արժանանալու, ու այս աշխարհումս որ յոյսովս հասնի չկարողանա, յոյս ունեցիր, որ մի որ այդ յոյսն կծագի քեզ իւր երկնային պայծառութիւնովն:

ին ժամանակի խնայողութեան մինն ասել է թէ՛ դժուար հանելուկը մարդիս համար՝ հարցն է: Եւ ճշմարիտ է այդ խօսքը շատ ու շատ կողմանէ: Մարդս է, որի բերանը եւ տաք է փռշու՛մ: Եւ սառն. ժամ ժամի վրայ, կարծես, բոլորովին փոխուած է. որ իւր հրեշտակ դառնալու բնութեան կաթիլներովն՝ ինքն աշխարհիս վրայ իւր համար դժուար է ստեղծուած. որ թէեւ տկար

արարած է ու երկրի վրայ սողացող մի որդի նման, բայց իւր բանական հոգւովն բոլոր աշխարհս թռչումէ, անց կենում եւ իւր հոգւոյ մեծութիւնովը շատ դժուար վիճակներէ մէջ յաղթող լինում:

Մարգիս՝ օտարաւոր մի արարած լինելու կողմանէ՝ կարժի այն եւս ասել շատերի համար՝ իբրեւ մի դարմանալի ու չհաւատալու բան՝ որ նա շատ անգամ իւր վիճակից գոհ չէ. բայց ուրիշների տառջն այնպէս է ցոյց տալիս, որ շատ լաւ դրութեան մէջ է, մինչեւ անգամ պարծենումէ թէ ես այնպէս եմ՝ ու այնպէս եմ, երանի թէ շատ մարդ ինձ նման ու իմ՝ դրութեան մէջը լինէր — ու մի քիչ ժամանակից յետոյ, որ իւր դրութիւնն ողորդ այնչափ լաւանումէ, որ ուրիշները կարող են ուրախանալ նորա վրայ, ինքն ընդհակառակն դժգոհ է լինում, երբ որ ուրիշներն ասումեն թէ՛ այժմ լաւ ես, դորանից լաւ էլ ի՛նչ կուզես:

Այս երկու դէպքումն եւս մարդս իւր տկարամտութիւնն է ցոյց տալիս: Թէեւ սրտի այն գոհութիւնն, որ մեք ունենումենք մեր կատարելութիւնները տեսնելով ու հասկանալով. այն ուրախութիւնը, որ մեզ բերումէ մեր բռնած գործերի յաջողութիւնն, այն ախորժ գգացմունքն, որ մեր սիրտը զուարճացնումէ մեր տնական ու հասարակական կեանքի մէջ մեզ ուրախութիւն բերող հանգամանքներից — թէեւ այս ամենն, ինչ որ յիշեցի, բնական է, որ մարգիս սրտին գիւր պիտի գայ, որովհետեւ մեր երկրաւոր կեանքի բաղդաւորութեան մի մասն է, ու գրեթէ միշտ մեր ջանքերի ու աշխատութիւնների նպատակն: Բայց մեր սրտի այս ուրախ դրութիւնն, որ մեր ունեցած բարեմասնութիւններիցն, արժանաւորութիւններիցն է, շատ քիչ բան է — դորանով չենք կարող բաւականանալ, ու թէեւ մեզ բաղդաւորութիւն բերող անակնունդի պատահմունքներից եւս երբեմն ուրախանանք, բայց եւ այնպէս այդ ուրախութիւնն երբէք մեզ համար տեւողական նշանակութիւն չէ կարող ունենալ: Գոհ սրտի անպղտոր զգացմունքն պարզ երեւումէ այն ժամանակ, երբ որ մեր մինակ եղած միջոցին եւս գոհ ենք լինում, եւ ուրիշների հետ քապքր ու կակուղ կերպով ենք վարվում, նորա բաղդատաւորութեանն անտարբեր չենք մնում եւ ուրախակցում ենք, եւ որ տեղ որ պէտք է, մխիթարումենք ուրիշներին, սիրտերը հանգստացնում, միամտացնում ու հառնում նրանց վատ

օրերին: Միայն նա խսկապէս իւր սրտի մէջն ուրախութիւն ունի, ով որ սրտանց ցանկանում է, որ ուրիշներին եւս ուրախ տեսնի, կամ ուրախացնի:

Առանց շատ սխալուելու կարելի է հաւատալ որ՝ նա, ով որ իւր ունեցած արժանաւորութիւններովը, պատուովը, լաւ գիրքովն՝ ուրիշների առաջին պարծենալ է սիրում՝ իւր բաղդաւորութիւններովն, որ ունի, այդպիսի մարդն ամենեւին գոհ չէ իւր վիճակիցն, այլ ընդհակառակն անբաղդ ու դժգոհ է իւր սրտումն, թէեւ բազմի իրան յաջողել է: Այլ որ կամաւ այնպէս է իրան ցոյց տալիս, որ ամեն բանով լի է, էլ պակաս բան չկայ իւր համար, ով որ ինքն իւր վրայ շատ է խօսում թէ՛ այս ունի՝ այն ունի, իմացիր որ գեռ եւս շատ բանի կարօտ է: Նա ահագամ իւր սրտի նեղութիւնիցն է, որ այդպիսի բաներ է խօսում ինքն իրան մխիթարելու համար ու ինքն իրան խաբում է՝ իբրեւ մի երեխայի, իւր մեծասիրտ լինելուցն է, որ ուրիշներից յետ մնալ, պակաս լինիլ չէր ուզիլ. իւր ամբարտաւանութիւնիցն, ունայն պարծանքի ու փառքի ետեւից խելքը տանել տալուցն է, որ կուզենար իւր սիրտն այնպէս գոհ եւ ուրախ լինի, որ ուրիշներն իրան նախանձէին:

Միւս կողմիցն յայտնի երեւում է մի թուլութիւն որ՝ մարդս կարող էր ողորդ գոհ լինել իւր վիճակից, բայց չէ կարողանում ուրախ սիրտ ունենալ, երբ որ տեսնում է, որ ուրիշներն իրանից աւելի առաջ են, աւելի լաւ են: Այս դժգոհութիւնը սրտի, չէ կարելի ասել, որ ամեն ժամանակ էլ անկուշտութիւնիցն է, ինչքան էլ որ ունեւոր լինի, այլ շատ անգամ մարդս նախանձում է ուրիշներին նաեւ այն բաների համար, ինչ որ ինքն ունենալու ցանկութիւն եւս չունի. պատահում է որ՝ մարդս ուրիշին բարի չէ ցանկանում, չկամ է, գորա համար չէ ուզում, սիրտը չէ վեր առնում, որ նա լաւ լինի, բաղդաւորութիւն ունենայ, որ ուրիշների առաջին անուն, պատիւ ունենայ: Նա ու շատ անգամ պատճառն այն է, որ իւր նման մարդին իւր մէջը մարդու տեղ չէ դնում, կամ իւր սրտի մէջը նորան չարակամ է, թշնամի է, շատ անգամ եւս սիրտն այնպէս է ուզում իւր մեծամիտ ու անպիտան մարդ լինելուցը, ունայնասիրութիւնիցն, որ ուրիշի աչքումն լոյս չլինի: Առանց պատճառի չեմ ասում, ինչի որ դուք լաւ գիտէք թէ՛ որքան մարդիկ կան, որ ուրիշի այն բանն ու-

նենալը չեն ուզում, ինչ որ իրանք ունին: Նրանք կցանկանային, որ միայն իրանք ունենան, որ գորանով իրանք աւելի պատուաւոր երեւին: Ինչ որ իրանց աչքումն այնպիսի մի ջոկ բան չէ, որ միայն իրանք ունենային: Նորանց համար մի ջոկ նշանակութիւն եւս չունի, ինչի որ իրանց աւելի չէ բարձրացնում, ուրիշներից աւելի չէ ցոյց տալիս: Ամենալաւ բանն անգամ՝ նորանց աչքումն իւր արժէքը կորցնումէ, երբ որ ուրիշներն եւս ունին, ինչպէս ինքն ունի:

Քիչ չեն այն տեսակ մարդիկն եւս, որ իւրեանց ունեցած բոլոր բաղդաւոր հանգամանքներն իրանց ունայնասիրութեանը կպչող մի խալի վրայ այլ եւս աչքներին չէ գալիս, մոռանում են. որ կոյր են իրանց ունեցած իսկաւան արժանաւորութիւններն ու ունեցած բարիքները տեսնելու: Ինչ է որ սիրտներն այնպէս է ուզում, իրանց կամքին մի բան ընդգէմ է. որ ամեն բան ունին ու խելօք որ շարժէին, իրանց կեանքը բաղդաւոր անց կրկացնէին: Բայց ուրիշներին նախանձին իրանց հանգստութիւն չէ տալիս, ուրախութիւնից ու գոհ կեանք ունենալուց զրկումէ: Սիրտները չէ վեր առնում, որ ուրիշը լաւ լինի, իրանց համար պատիժ է, սիրտները սրգի պէս կրծումէ:

Եթէ չկամութիւնը անխելքութիւնիցն է միայն, նախանձը՝ փչացած սրտիցն է միշտ: Նախանձը՝ այնպիսի գլխաւոր մոլութիւն է, որ շատ ու շատ ախտեր, բարոյական պակասութիւններ մի եւ նոյն մարդի մէջ լինելուցն է յառաջ գալիս. այդպիսի մարդի մէջ կայ թէ՛ զղուելի եւ անկուշտ ընչասիրութիւնը, թէ՛ գարշելի անբարտաւանութիւնը եւ թէ՛ մարդոց միայն չար կամենալն ու մեքենայներ բանեցնելով՝ չարի հանգիպեցնելն ու վայր ձգելը: Այս զղուելի ախտը, այս գարշելի պակասութիւնն ոչ միայն նախանձ ունեցողին հանգիստ կեանք, ուրախ սիրտ ունենալ չէ թողնում, բոլորովին սեւացնելով իւր օրերն, այլ եւ արիւնը փչացնումէ սիրտն՝ այրուելով՝ ինքն իրան ուտելով թէ՛ ինչպէս անի, ինչ հնարներ բանեցնի, որ ուրիշի անունը, պատիւը կոտորի, լաւ օրերն սեւացնի, սեւ սրտով նստացնի. ինչի որ ուրիշին բաղդաւորութեան մէջ տեսնելը նորա համար մահ է: Այս զղուելի պակասութեան հարազատ քոյրերն ու եղբայրներն որ միմեանց հետ սիրով ու միաբանութեամբ ապրումն շատ տեսակ ախտերն են, որ ամբարտաւան մարդի փչացած

սրտի մէջը բնակումեն՝ իրարից չբաժանուող, իրար սիրող քոյրերի ու եղբայրների նման. իսկ զաւակները՝ չարախնդարութիւնն է, զրպարտութիւնն, անարգարութիւնը, կեղծաւորութիւնն ու աւերութիւնը: Նախանձն, որ, ինչպէս ասացի, տեսնել, իմանալ ու տանել չէ կարող ուրիշի յաջողութիւնն ու բաղդաւորութիւնը, այն գարշելի ջանքն է, որ ամեն կերպ աշխատումէ, կաշիիցը դուրս է գալիս, ինչ է որ մի հնարք գտնի, նորան իւր բաղդաւորութիւնից զրկի, խլի՝ իւր ձեռքը ձգի ու իրանը լինի, կամ միայն նորա համար է իրան չարչարում, որ նորա վրայ մի մուրքսի, եթէ որ նորա բաղդաւորութիւնը ձեռքիցը խլել, առնել չէ կարող:

Այս գարշելի պակասութիւնն՝ անասնական ու գաղանական բնաւորութիւն ունի: Փոքրիկ կենդանին անգամ նախանձելով է մտիկ տալիս ուրիշի բերանի կտորին ու ջանք է անում, որ նորանից խլի ինքն ուտի: Այս է պատճառն, որ մենք զգլումենք, գարշումենք, երբ որ մի մարդի վրայ այդ տեսակ անպիտան պակասութիւն ենք տեսնում: Եսկոյն հասկանումենք թէ՛ ինչ վատ հոգւոյ տէր է, եւ թէ՛ ինչպէս ինքն իւր գլխին եւս մեծ մեծ ցաւեր է բերում: Այդպիսի մարդն յիրաւի՝ շատ անբաղդներից մինն է, որովհետեւ ունեցածովը բաւականանալ ու Աստուծոյ փութը տալ ամենեւին չգիտէ թէ՛ ինչ բան է:

Թէեւ բարի մարդոց մէջն եւս, ուրիշների բաղդաւորութիւնը տեսնելով, կարող են ցանկութիւններ ծնել, որ նորա ունեցածներն իրանք եւս ունենան: Այդ տեսակ ցանկութիւնները բարի մարդոց համար առիթ ու խթան են դառնում գլուխը քարէ քար՝ պատէ՛ պատ տալու, որ բան տեսնեն, գործ կատարեն, իրանց սրտի ուղածին հասնելու համար, ոչ թէ ձեռքերը ծալեն, նստեն ու նախանձեն ուրիշի ունեցած բաղդաւորութիւնին: Այդպէս որ շարժեն, այդպէս որ անեն բարի սրտի տէր մարդիկն, այն ժամանակ պէտքէ ասենք, որ նորանց գործունէութիւնն ու գործը բարեպաշտ ու ազնիւ մարդոց բռնած ճանապարհին ու իրանց պատուական հոգուն արժանի է: Այդ սրտի տէր մարդն՝ իւր նման մարդին նեղացնելու, բռնած ճանապարհիցն՝ կամ ունեցած զիրքից դուրս ձգել չէ ուղում, այլ աշխատումէ, նորա ունեցած բաղդաւոր վիճակին, որ հասել է, ինքն եւս հասնի, օրինաւոր ճանապարհով ամենեւին չկպչելով, կամ վնաս չբրտա-

յով նորան: Այստեղ նորա արած ջանքն ու աշխատութիւնը մի գովելի նախանշանքն է, թէ Բարի Նախնայ է բարի բանի մէջ: Այդպիսի բարի նախանշանք, կամ գովելի նախանշանքութիւնը պատուական գործեր կատարելու գլխաւոր պատճառն է, ինչպէս մի մայր, որ զաւակներ է աշխարհք ծնում ու նորանց կեանքի պատճառը լինում:

Որքան եւս որ՝ ամեն մի մարդի համար՝ ստոր ու անարգ բան է ատելի նախանշանք, երբ որ մարդ ուրիշի խօսքերի, շարժումների եւ գործերի մէջ տեսնումէ, — այնքան եւս հեշտ է մտնում այս ախտը մարդիս սրտի մէջն, որ նորա բաղդաւոր կեանքը թունաւորի, սեւացնի, նրա սրտի մէջն ուրախութիւնը՝ հանգստութիւնը, ունեցածովը բաւականանալու քաղցրութիւնը դառնացնի: Գրէթէ ամեն օր չե՞նք լսում գանգատներ այս այն՝ մարդից, ինչ է թէ՛ սիրտը տեղը չէ. ինչի՞ ի՞նչ է պատճառն՝ չկամութիւնը, սիրտը վեր չառնելն, որ ուրիշը լաւ դրութեան մէջ է: Ամեն օր աչքով չե՞նք տեսնում, ահանջով չե՞նք լսում ապրտապէ համար նախանշանք — խօսքեր, որ մինը ուրիշ մի մարդի ատումէ, ինչ է որ նրա բանը լաւ է գնում, յաջողակ է, արհեստը, կամ բռնած գործը յառաջ է գնում, լաւ աշխատանք է անում, փողի տէր դառնում ու պատուաւոր մարդոց կարգն է անց կենում. ի՞նչ է պատճառն. չկամութիւնը, կարծես թէ նորա բաղդաւոր, յաջողակ ու պատուաւոր մարդ դառնալուցն է, որ ինքն քաղցած՝ անապրուտ է մնում, իբր թէ իւր հացն է ձեռքիցը խլում ու իրան դրիւմ. կամ թէ չե՞նք լսում, չե՞նք տեսնում փառասող հարկէ նախանշանք, որի համար անտանելի բան է ուրիշի վրայ գովասանք լսելը, ուր մնաց թէ իւր կողմից, իւր բերանից եւս այնպիսի խօսք հանել. իսկ երբ որ՝ ուղի՛ չուղի՛ ճարը չկայ՝ պէտք է ինքն եւս ասի միեւնոյնը, այդպիսի միջոցին՝ որ նեղ տեղն է ընկած, թէպէտ ինքն եւս գովումէ, բայց իւր մրիսի-թարութիւնն այդտեղ միայն այն է, որ վարպետութիւնով մի թունաւոր քոյր կարող է բաց թողնել բերանիցն՝ իւր տուած գովասանքների ետեւից: Շատ անգամ չե՞նք տեսնում, չե՞նք հասկանում մեր կեանքի մէջը նախանշանք մարդի այն ցած ու անպիտան բնութիւնն, որ սիրտը տեղն է ընկնում, երբ որ մի արժանաւոր մարդի առաքելութիւնը կասկածելի է անում, ետեւից վատն ու հակառակը խօսելով, վատ մեկնութիւն տալով:

սեւացնելով. ուրիշ մարդոց ունեցած մեծ ձիրքերն ու շնորհքները սատանայական հնարագիտութիւնով ասած խօսքերովն ու բռնած ճանապարհովը՝ պատիկացնում է, ինչ է որ ինքն չունի նորա ունեցած շնորհքներն եւ ունենալ չէ կարող. իսկ ամենից հեշտ բանն այդպիսի անպիտան հոգւոյ տէր մարդի համար այն է, որ ուրիշի պա՛լասաւոր կողմերը, նորա արած փոքրիկ սխալների մէջը պտուի, գտնի, մի բան, մեծացնի ու մեծ յանցանք, մեծ պակասութիւնի տեղ ցոյց տայ ու անց կացնի, լուռ՝ ուղտ շինելով, ինչ է որ շատ մարդիկ սիրումեն ու պատվում արժանաւորութիւնները, կամ լաւ կողմերն այն մարդի որին ինքն նախանձումէ: Քեզ եմ հարցնում ընթերցող. ո՞ր տեղիցն են անուն կոտորող, թունաւոր ու ծաղր անող, մարդի ետեւից պոչ կպցնող խօսքերն, եթէ որ նախանձիցը չեն:

Ահամն ինքն եւս գիտէ, որ իւր բնութիւնը վատ է, անպիտան սրտի տէր է եւ գորա համար աշխատումէ ծածկել, որ չճանաչեն թէ ինչ մարդ է: Այս պատճառով նա ձեւանումէ աւելի բան հասկացող, ուրիշին խրատ տուող, ճանապարհ ցոյց տուող որ եւ իցէ գործի ու հանգամանքի մէջ, շատ անգամ եւս ցոյց է տալիս իրան մարդի բարին կամեցող ու չարից զգուշացնող: Ասմ թէ տեսնումես, որ արհամարհումէ հպարտութեամբ այն բարիքն, որ ուրիշ ճանապարհով ձեռք բերելն իւր համար զրգուար է, կամ թէ ծածկումէ իւր սրտի չարութիւնը, ձեւանալով երեսանց բարեպաշտ ու աստուածավախ. մինչեւ այսօր եւս միամիտ, տգէտ ժողովրդի այս՝ այն դասակարգումն կտեսնես այդ, որ այդպիսի սուտ աստուածապաշտ մարդիկն իրանց խարդախ ու կեղծ վարմունքովն մեծ պատիւ ունին: Այդ անպիտան մարդոց բանեցրած ամեն զղուելի հնարներն ու ատելի վարմունքը մի թէ կարելի է լոյս աշխարհք հանել, խայտառակել, որ ամեն մարդ հասկանայ դօրանց ինչ հրէշ լինելը:

Ամենայն նախանձ մի պակասութիւն, մի ախտ է, որ ցոյց է տալի թէ այդ պակասութիւն ունեցողը մեծ ու ազնիւ հոգւոյ տէր լինելուց բոլորովին հեռու է. այդ ախտը միանգամայն մի ապերախտութիւն է Աստուծոյ նախախնամութեանը դէմ:

«Ձեր մէջ իմաստունն ու խելք ունեցողն ո՞վ է», ասումէ սուրբ Գիրքը. «իւր բարի վարքովը ցոյց տայ իւր գործքն հեղութեան եւ իմաստութեան մէջ»: Բայց եթէ ձեր սրտի մէջն դառն հակա-

ռակութիւն ու նախանձ ունիք, մի պարծենաք ու ճշմարտութեան դէմ սուտ մի խօսէք. պատճառ որ այս՝ այն խմատութիւնը չէ, որ երկնքիցն է իջնում, այլ երկրաւոր, մարդկային ու միանգամայն սատանայական է:

Այլ որ այս ախտովն արատաւորուել կարող է, հաւատայ այս խօսքիս թէ՛ նորա համար նախանշող չէ, որ անբաղդ մարդ է, այլ անբաղդ մարդ է նորա համար, որովհետեւ յայտնի պէտքումն է, որ այնչափ լայն բնութեան պէր է, որ լայնումն էր սիրտը նախանշողի ու նախանշող մարդ չիլէ. եթէ որ դու մի բողբէ եւս քո անձիդ վրայ այնչափ ոյժ ունիս, որ քո վրա դարձնես աչքդ քո եղբորիցդ, որի կամ ունեւոր լինելը, կամ լաւ վիճակի մէջ լինելը, կամ պատիւ ունենալը, կամ արտաքին արժանաւորութիւնները, ուսումն ու գիտութիւնը, կամ սիրելի լինելը աչքդ ծակումէ ու սիրտդ վեր չէ առնում, առա՛ ինքնդ քեզ կհաւանին, սրտիդ մէջն անց կացածը քեզ գիւր կուգայ ու քեզ կարգարացնեն, որ օրինաւոր մարդ ես, ազնիւ մտքի ու սրտի տէր ես: Ամեն մի մարդ ունի յատկութիւններ, որով պատուական մարդ կարող է լինել, եթէ միայն իւր ունեցած յատկութիւնները զարգացնել, կատարելագործելը գիտէ. ամեն մի մարդ Աստուածանից ստացել է իւր ունեցած հանգամանքների մէջն այս՝ այն լաւ կողմերն, եթէ միայն գիտէ նորանցից օգուտ քաղելն: Ամենեւին չէ կարելի ասել, որ մեր խելք ու շնորհք յունինք բաղդաւոր կեանք ունենալու համար. բայց այս՝ ունինք այն չափատութիւնն, որ մեր հանգամանքները լաւ չենք կռում, կամ չափաւորութիւն առած բանդ յունինք, առանց որոյ թշուառ պիտի մնանք, եթէ որ բոլոր աշխարհքն եւս ձեռք բերէինք:

Ունեցածս ի բաւականացողէ համար առնենք դժուար բան չէ բաւդուար լինելը. բայց ի բաւականացողէ համար դժուար է որեւէ բան դժուար լինելը: Նստ ու շատ մարդոց համար վատն այն է որ, իրանց բաղդաւորութեան չափը հասկանալու համար միշտ որեւէ բան են չափում իրանց ու իրանց ունեցած վիճակն: Նորանց համար հերիք չէ, որ գոհ լինին միայն իրանց համար այնքանով, որքան որ իրանց հասկացողութիւնովն աշխարհի մէջ անկարօտ կեանք կարող էին ունենալ. չէ՛, նորանց համար այդքանն ի՞նչ է որ. նորանց ցանկութիւնն այն է, որ բաղդաւոր լինելու կողմանէ ուրիշներից աւելի լինին, իրանց հետ ոտք ձգող չլինի:

Բայց մի խելքի տակ քցենք թէ՛ ինչ ասել է ուրիշներից աւելի բաղդաւոր լինելը, ու կարելի՞ բան է արգեօք: Աստուած ամեն մի մարդի իւր բաժին ոյժը պարգեւել է, որչափ որ իրան բաւական է համարել. եւ միայն այդ ուժովն ու միայն այդ ուժի մէջն կարող է ամենայն աշխատութիւն ու ջանք դնելով, իւր կեանքի նպատակին հասնել. ուրիշ կերպով, ուրիշ ճանապարհով ու միջոցներով ոչինչ չէ կարող անել: Դու այս մարդին աւելի ձիրքերի տէր ես կարծում՝ ու մտքումդ ասումես թէ՛ եթէ ես նորա շնորհքներն որ ունենայի, ինձանից բաղդաւոր մի կարող էր լինել: Հաւատա՛ ինձ որ, եթէ նորա բոլոր ունեցած ձիրքներն եւս որ ունենայիր, գորանով ոչ մի բաղդաւորութեան մէջ եղած չէիր լինիլ, քանի որ քեզ հանգստութիւն չտուող դժգոհ ու չբաւականացող քո սիրտդ կ'ունենայիր այդ բարեմասնութիւնների հետ միասին: Տեսնենք թէ, բանեցրե՞լ ես արգեօք այդ ամենայն միջոցներն, որ Աստուծոյ տեսչութիւնը քեզ պարգեւել է, եւ օգուտ քաղե՞լ ես արգեօք այդ միջոցներիցն: Գիտե՞ս դու, որ, եթէ ուրիշ հանգամանքներ ունենայիր, ուրիշ զգացմունք եւս կ'ունենայիր, այնպէս կ'իփխուէիր, որ ամեն բանի վրայ ուրիշ աչքով մտիկ կ'ուայիր, մի խօսքով, ուրիշ մարդ կ'առնայիր, այդ մարդը չէ՛իր լինիլ: Մի մտիկ տուր երեխայի վրայ. ինչպէս սրտով ուղումէ մեծանալ, որ կատարեալ հասակի տէր մարդոց ուրախութիւններն վայելէր, նորանց հետ շատ բաների մէջ հաւասարուէր, նորանց պէս իրաւունքներ, արտօնութիւններ, ազատութիւններ ունենար, որ փոքրները չունին: Աերջապէս՝ երկինքը կատարումէ նորա ցանկութիւնները, էլ ինչի՞ համար է ուրեմն կատարեալ հասակի մարդն բոլոր սրտով ցանկանում, որ էլի երեխայութեան անվրդով, անսղտոր, անմեղ ու անհոգս ուրախութիւնները տեսնէր:

Բաղդաւոր լինելն այն ժամանակ միայն հեշտ բան է, երբ որ մարդս իւր ուրախութեան ու հանգստութեան ամենայն խանգարիչներին, ուղումեմ ասել, իւր անմիտք կիրքերն իւր սրտիցը կ'հանի, դուրս կ'ձգի. երբ որ մարդ Աստուծոյ պարգեւածովը կ'բաւականանայ, իւր ունեղածն՝ ջանք կանի կատարելագործելու, եւ ամենայն բարի մարդոց սիրան դէպ ի իրան կ'ըաշի ու սիրելի պատուելի կ'լինի. որ նորանց հետ ամէն բանի մէջ սիրով ու քաղցրութեամբ կ'վարուի, չթողուլ որ՝ նորանց սիրտը մի կեր-

պոլ իրանից պակսի, կամ սառչի: Ուրիշներէն աւելի Բաղդադէն չէլէ, կամ թէ ուրիշներ չափ բաղդադը լինելը՝ որ ասվումէ, մի անխելք խօսք է: որովհետեւ ոչ մի մահկանացու մարդ չէ կարող իմանալ թէ՛ շատ թէ քիչ գոհ է արդեօք ուրիշն իւր սրտի մէջ: Նա ա կարելի է՝ — բայց չես իմանում, — որ այն մարդն, ում որ դու նախանձումես այս՝ կամ այն բանի տէրը լինելուն համար, շատ կարելի է, ասումես, որ այն մարդի քաշած ամեն նեղութիւնների, վիշտերի գլխաւոր պատճառն՝ այն բաներն են, որոց համար դու նորան նախանձումես: Դու նրա գեղեցկութեանն ես նախանձում: շատ կարելի է որ՝ հէնց այդ գեղեցկութիւնն է պատճառն, որ նորան այնքան հալածումեն, ատում ու հեռը վատ վարվում: Անչ որ պսպղումէ, ոսկի չէ՝ միշտ միայն ազնիւ հոգոյ աննկուն զօրութիւնն է, որ մարդիս ճշմարիտ ու իսկական արժէք ունենալն է հաստատում: Առ դու հաստատում ես որ, այն բանը, որ ուրիշներն ունին ու դու, գովելով, երկինքն ես հանում, քեզ եւս՝ քո ունեցած հանգամանքներից մէջ՝ քո ունեցած խելքիդ ու ընդունակութիւններիդ մտիկ տալով, քեզ համար եւս օգտակար կլինին: — Երբ որ լաւ ծանրութեթեւ անելուց յետոյ, տեսնումես որ՝ ուրիշի արած բանն՝ դու քո ձեռքիցդ չգալի էլ ինչո՞ւ ես հոգիդ արատաւորում քո ամօթալի նախանձիդ ցանկութիւններովն: Իսկ եթէ կասկած չունիս ամենեւին, որ դու եւս ուրիշի յաջողակութիւնն ու շնորհքն, ունիս, կարող ես նորա նման լաւ լինել քեզ համար՝ այն բանն անելով, ինչ որ նա անումէ ու իւր գրութիւնը լաւացնում, ուրեմն ինչո՞ւ համար քո ունեցած բոլոր ոյժդ, չես բանեցնում ու ամեն կերպով ջանք չես անում՝ բարի նախանձդ գործովդ ցոյց տալ, որ դու եւս նորան հասնես, նորա լաւ վիճակն ունենաս: — Մի մեռած ու թոյլ սիրտ, որ ուրիշին նախանձելը միայն գիտէ, քեզ ոչ մի քայլ եւս յառաջ չտանիլ, այլ միայն այն կանի, որ քեզ վրայ եւս ամենն կծիծաղեն, տնաղ կանեն քեզ ու մարդատեղ չեն դնիլ՝ իբրեւ ձեռքիցն ոչ մի բան չեկող մարդի, որ միայն ուրիշին նախանձելը գիտէ, անպէտք, անգործ մարդ է: մինչեւ անգամ այնքան սիրտդ կկոտորուի, որ դու քո այժմեան գրութեանդ մէջ ինչ որ ունիս, այն եւս աչքիդ չգալ ու սիրտ չմնալ վրադ, որ ունեցածդ գոնէ վայելես:

Ամեն մի մարդի ունեցած շնորհքն, որ Աստուած տուել է իրան, մի ուրանար, այլ նորա ունեցած արժանաւորութիւնը ճանաչիր ու ընդունիր քո սրտումդ, նշնադէս եւ այն մարդոց գին դիր ու պատուիր, որոնք որ իրանց աշխատութիւնովն իրանց միճակը կարողացել են շատ լաւացնել: Զինի թէ հոգիդ արատաւորես սրտիդ նախանձիցը ու ոչ շնորհք ունեցողին եւ ոչ աշխատասէր մարդին աչքդ չվեր առնի, որ քեզ պէս չեն, իրանց համար շատ լաւ են: Այս եւս իմացիր, որ ոչ մի երկրաւոր բարիք, պարգեւ, չափի կարծես, որ ինքն իրան լաւ է, կամ վատ. այլ մարդս է լաւ՝ կամ վատ անողը. մինի համար Աստուծոյ բարիք, պարգեւ է դառնում, իսկ միւսի՝ կորչելուն, փշանալուն պատճառ:

Եթէ քո ցանկացած բանիդ կարող ես հասնել, էլ ինչի՞ ես միշտ ձեռքեցդ ծալում, նստում: Նախանձն՝ ամէն մի բարի բան յառաջ բերելու համար՝ տնայտուղ մի կիրք է. քեզ փուշ է տալիս, մինչդեռ դու վարդեր ես ցանկանում ձեռքումդ ունենալ: Եթէ դու քո մտքումդ ասումես թէ՛ ես ուրիշի ունեցած շնորհքը չունիմ՝ ու ցանկանումես, որ Աստուած քեզ տւելի խելք, միտք, շնորհք տայ, ես քեզ կպատասխանեմ թէ՛ դէ՛հ՝ ինչքան շնորհք, խելք եւ միտք, որ Ստեղծողդ քեզ տուել է, առաջ դեռ ունեցածդ բանեցուր քո եւ ուրիշների բաղդաւորութեանը համար: Առաջ սորվիր Աստուծոյ քեզ պարգեւած քանքարը շահեցնել, այն ժամանակ կարելի է քեզ արժանաւոր կհամարի՝ բարի ու ազնիւ ծառայիդ հաւատարմութիւնը վարձատրելով, շատ բանի վրայ դնելու:

Այ Բրիստոսի աշակերտ, դու՛ որ նախանձոտ մարդոց ձախ խօսքերիցը բոլորովին ազատ չես, խի՛ր ու ականջիդ օղ արա՛ Յակոբոս Առաքեալի գեղեցիկ խօսքը, որ ասումէ. «ո՛վ է ձեզանում իմաստուն ու խելօք, թո՛ղ իւր բարի վարքովը ցոյց տայ իւր գործերն հեղութիւնով ու իմաստութիւնով: Բայց եթէ դառը նախանձ ու հակառակութիւն ունիք ձեր սրտերումը, մի պարծենաք ու սուտ մի՛ ասէք ճշմարտութեանը դէմ: Այս իմաստութիւնն երկնքից իջած չէ, այլ երկրաւոր, շնչաւոր ու դիւական: Պատճառ որ՝ ուր որ նախանձ ու կռիւ կայ, այնտեղ անկարգութիւն ու չար բաներ կա՛ն:

